

**LA INSTITUCIÓ
NOTARIAL AL
VESCOMTAT DE BAS
(s. XIII-XIV)**

Notes per a una recerca més àmplia

Miquel Boada i Masoliver

El present treball té per objectiu analitzar els orígens, els integrants i les funcions de la institució notarial a la jurisdicció senyorial, laica i eclesiàstica de la Vall de Bas entre els segles XIII i XIV.

L'anàlisi comença per fer un breu repàs als orígens de la dualitat jurisdiccional de la Vall entre els Vescomtes de Bas i l'Abat del Monestir de Sant Benet de Bages, fet que tindrà posteriors repercussions en la institució notarial.

Segueix una descripció del període dels primers notaris públics del Vescomtat i les seves particularitats (condició, intitolació...) fins arribar a les darreries del s. XIII, quan la institució notarial s'instal·la en una mena de centre administratiu del Vescomtat -el Malloí- i es lliga a la concessió del benifet de la Capella de Sant Just del Malloí.

Fet això, s'intenta donar resposta al fenomen constant de les substitucions dels notaris titulars a través d'alguns exemples propis i d'un estudi comparatiu realitzat a Mataró sobre la mateixa qüestió.

Si recordem el fenomen abans esmentat de la dualitat jurisdiccional, ara és el torn de descriure com es manifesta aquesta dualitat en la institució notarial.

Una vegada descrites totes les particularitats de la institució, passem a donar una pinzellada de les funcions que, segons les tipologies documentals signades, hem pogut deduir-ne.

Finalment, ha estat necessària una seqüenciació nova, ja que algunes no tenien en compte dades que han aparegut recentment; definim els períodes de titularitat de la notaria i la successió, així com l'ordenació cronològica dels substituïts, són tasques que encara no ha realitzat l'AHCO; i malgrat ofereixo una seqüenciació cronològica, aquesta pot ser, com a mínim, incompleta, per la possibilitat de l'aparició de nous documents privats.

I. ELS ORÍGENS DE LA DUALITAT JURISDICCIONAL

a) L'aloetat de les Preses

El primer document que ens parla d'unes terres situades "in comitatu Bisuldunense in Valle Basso villa quo vocans Presas", data de l'any 922, i fa referència al testament d' Elionardis; sabem que l'any 899, el noble Elionardis permutà unes terres en el terme de "Basso" adquirint unes terres alodials a les Preses, les quals seran ampliades, segurament pel sistema d'aprisió.

En morir Elionardis, mitjançant el seu testament féu donació del dit alou a la seva segona esposa, Ricardis:

"(...) Per hanc scriptura donamus tibi (Ricardis) in comitatu Bisaldunense in Valle Basso villa quo vocans Presas (...) Quantum infra istas afrontacionis includunt sic donamus tibi ab integro cum exiis et regresiis earum cultum vel incultum totum ab integro sicut Elionardus nobis precepit et ipso iudicio resonat (...)

Facta scriptura donacionis nonas marcii anno XXVIII regnante Karolus rege filio Ludovici (...)"⁽¹⁾

En una data que ens és desconeguda, Ricardis es va casar, en segones noces, amb Bernat Sala, l'origen i condició del qual han estat fortament discutits; segons F. Caula ⁽²⁾ i Ponsich ⁽³⁾, aquest Sala era el personatge trocal dels Vescomtes de Conflent, mentre que per a Mn. Joan Pagès ⁽⁴⁾, aquest era senyor d'Osor i Sant Hilari, i n'aporta proves documentals.

Sigui com sigui, i amb la finalitat de bastir un cenobi amb la seva església dedicada a Sant Benet, Ricardis féu donació del seu predi de les Preses, el maig del 960 i en vida seva, a favor de la comunitat benedictina de Sant Benet de Bages:

"(...) Ego Ricardis femina (...) Propterea concedo atque trado ad Domum Sancti Benedicti (...) ipsum meum alaude quod abeo in comitatu Bisuldunense in valle Basso quod mihi advenit de viro meo quondam Alienardi idest villa quo vocant Presas (...)

Facta ista donacione quinto kalendas iunii anno VII regnante Leutaraio rege (...)"⁽⁵⁾.

Però ben aviat els comtes de Besalú demostraren el seu desacord amb la donació i el que això significava: la intromissió dins del territori comtal d'una parcel·la de jurisdicció eclesiàstica. Així, el comte

de Besalú, Sunifred, es va apoderar d'una forma arbitrària de tot l'aloetat, i pel seu testament (965), en féu donació al seu germà Sesemond, qui el retingué fins a la sentència dictada pel comte-bisbe Miró de Besalú, per la qual es restituí al cenobi de Sant Benet el cobdiciat alou:

" (...) et inventit predicto comite Mirone cum supradicti iudices vel ceteri fideles sui ut ipsos alaudes pro iustitia debent succedere ab Dominum Sancti Benedicti per vocem condam Ricardi femina quod eos ei concessit. (...)

Facta recognitione vel exvacuatione kalendas ianuari anno XVII regnante Lotaris rege (...)"⁽⁶⁾.

A partir de l'any d'aquesta sentència comtal (972) s'entrà en un període de mutu respecte entre l'Abat de Sant Benet, titular de l'alou, i els comtes de Besalú. Aquests anys de relativa calma es trencaren amb la mort de l'últim comte de la casa de Besalú, Bernat III (mort el 1111), i la consegüent formació del vescomtat de Bas per part dels darrers vescomtes de Besalú, Udalard i Ermessenda.

b) El Vescomtat de Bas.

En el marc de la creixent patrimonialització de les funcions públiques que s'havia endegat arreu des dels inicis del s. X, la institució vescomtal esdevingué un càrrec hereditari; immediats col·laboradors dels comtes, després de l'extinció dels comtats els vescomtes es retiraren als seus dominis feudals i n'adoptaren el nom a efectes d'intitulació. Així, els vescomtes de Girona esdevingueren vescomtes de Cabrera; els de Perelada, de Rocabertí; els de Rosselló, de Tatzó; els de Vallespir, de Castellnou; els d'Osona, de Cardona,... etc.

Igualment, en extingir-se el comtat de Besalú (1111) amb la mort sense descendència de Bernat III, i després de la seva posterior aneixió al Casal de Barcelona, el Vescomte de Besalú, Udalard, i Ermessenda, la seva esposa, es retiraren als dominis que posseïen a Vall de Bas, donant així origen i nom als Vescomtes de Bas.

Malgrat això, el primer Vescomte de Bas intitulat com a tal fou Pere I (mort el 1127), nét d'Udalard, qui, com ja hem vist, no fou el primer senyor feudal laic amb problemes jurisdiccionals, ni tampoc serà l'últim; en efecte, i tal com ha fet notar J. Shneidman ⁽⁷⁾, la raó més

important de la manca de poder del vescomte era la particularitat que una part considerable de la terra inclosa dins el terme del vescomtat queia fora de la seva jurisdicció.

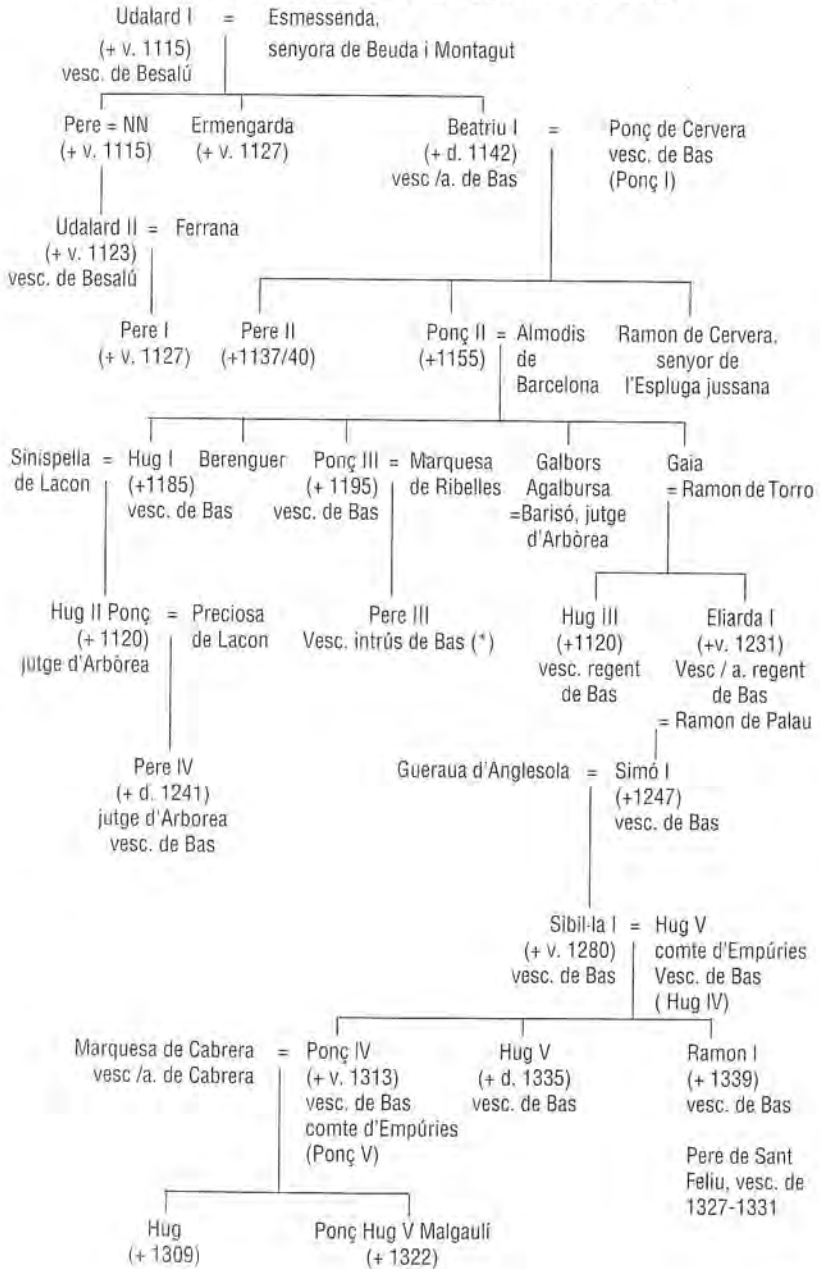
En aquest sentit, l'aboetat de les Preses, sota jurisdicció abacial de Sant Benet de Bages, era, dins el terme del vescomtat, l'exemple d'aquesta problemàtica que tenia a veure amb el poder i els drets feudals.

Aquesta dualitat serà motiu de constants agressions dels drets jurisdiccionals de l'abat per part dels vescomtes de Bas, fins pràcticament la Concòrdia de l'any 1328, estipulada entre Pere de Sant Feliu, Vescomte de Bas, i l'abat Bernat de Sant Benet de Bages.

El 1336, el rei Pere III, el Cerimoniós, heretà el vescomtat i el retingué fins al 1352, quan el concedí a Bernat II de Cabrera, el qual el posseí fins l'any 1364, moment que retornà a la Corona.

Durant els 17 anys que el vescomtat restà en mans de la Corona, en foren vescomtes l'infant Joan i, després, l'infant Martí.

Arbre dels vescomtes de Bas

II. ELS PRIMERS NOTARIS.

La primera referència explícita que fa un escrivà a la seva condició i a l'àmbit de la seva actuació data de l'any 1215, quan un tal Guillem, prevere, signava un document d'establiment d'un tros de terra, sita en el Puig del Mallol, de la següent manera:

" (...) Guilelmus presbyter scribanus vicecomitatus de Basso qui hec scribi feci et clausi (...) "⁽⁸⁾.

Semblantment al que succeïa en d'altres llocs del Principat, els clergues de cada parròquia, moltes vegades per designi del rector, eren els encarregats de donar fe per escrit de qualsevol esdeveniment contractual. La raó d'aquesta inicial monopolització de la tasca notarial en mans de l'estament eclesiàstic, era que només els membres d'aquest estament sabien escriure. En aquest sentit, Carreras i Candi afegeix també que els minsos guanys que podia generar aquesta tasca en els nuclis de poca població, feien necessari que l'exercici notarial fos desenvolupat pels eclesiàstics ⁽⁹⁾.

El fet que l'escrivà Guillem signi un document de les característiques d'un establiment, ens porta a pensar que era un notari escrivà públic; és a dir, des de principis del s. XIII, si no abans, la necessitat notarial s'ha estès a tots els estaments de la societat feudal.

Aquesta afirmació ve reforçada pel descobriment de dos documents anteriors al de Guillem, signats l'un per Bernat Lutz (1204), i l'altre per Arnau Ferrer; ambdós personatges clouen documents públics i s'intitulen notaris, però no fan referència ni a la seva condició - malgrat sospitem que aquesta omisió pot ser indicativa del seu estat laic- ni tampoc al seu àmbit d'actuació.

Els dos documents pertanyen a l'Arxiu particular del Mas Camps del Corb, i fan referència a una venda i a un acte de lloació, respectivament, fet pel qual la seva "publicitat" sembla provada.

La intitulació de Guillem com a "scribanus" i no com a "notarii" pot portar a dues qüestions; d'una banda, partint de la diferència entre escrivà i notari, podríem pensar que Guillem era, en efecte, un escrivà tal i com ho entenem ara, "llogat" per un notari; però d'altra banda, i consultant treballs semblants i la seva documentació, el més fàcil és pensar en l'ús indistint de la intitulació de notari i escrivà per designar una mateixa funció.

Una altra qüestió que se'ns presenta és saber a través de qui els eclesiàstics estaven facultats per segellar i cloure documents; és evident que aquesta tasca notarial no estava vinculada a les seves obligacions, i sembla ser que era delegada per les autoritats públiques, malgrat no en tenim cap prova documental.

Fins aquí, sabem de l'existència de notaris de Bas, però no en quin lloc -si és que existia una seu fixa- eren expedits els documents; en aquest sentit, Guillem no especifica on ha escrit el seu instrument, com tampoc no ho fan els rectors de la parròquia de les Preses, Ramon de Camps (1222-1274) i Pere de Camps (1275-1290), els quals signaren sempre com a notaris de Bas ⁽¹⁰⁾. Així mateix, Ramon de Cros, clergue de les Preses, quan clou una venda a Joanetes ⁽¹¹⁾ tampoc no ens especifica el lloc d'expedició. A més, en Ramon de Cros signà el susdit document l'any 1283, quan el càrrec notarial l'exercia Pere de Camps, coincidència de data que ens porta a pensar o bé en una substitució temporal (per malaltia, indisposició... etc) o bé en la presència d'escrivans del notari titular, sense descartar la possibilitat de l'existència de més d'un notari en el territori del vescomtat o, en el cas dels anteriorment mencionats, Bernat Lutz i Arnau Ferrer, en la presència de notaris de "trànsit".

III. LA NOTARIA DEL MALLOL I EL BENIFET DE SANT JUST.

Vers l'any 1252, Guerau d'Anglesola, tutor de la seva filla, Sibilla de Palau, vescomtessa de Bas, instituï i fundà en la Capella del Castell del Mallol, el benifet de Sant Just, amb l'obligació per part de qui en fos obtentor, de celebrar tres misses setmanals en sufragi de les ànimes dels fundadors. El primer beneficiari de qui tenim notícies fou Bernat Amargant (1280-1285), mentre exercia de notari Pere de Camps.

Però des de l'any 1289, quan es concedí la notaria a Berenguer de Toron, aquest càrrec es vinculà, d'aleshores endavant, a l'obtentor del benifet de Sant Just instituït a la capella del castell del Mallol. D'aquesta manera, no és d'estranyar que molts documents fets en poder del dit Berenguer de Toron, cloguin amb la frase "**actum est in pugo dez Mayol (...)**", la qual cosa ens pot indicar que des d'aquest moment la notaria pública de vescomtat, lligada al benifet de Sant Just,

tindria la seva seu en el Puig del Mallol, localitat en la qual encara avui dia es conserva una casa designada com a cal notari.

El fet que la titularitat notarial es vinculí al benifet té tot un seguit d'implicacions pel que fa a la condició del notari; el benifet només podia ser cedit a un eclesiàstic, encara que fos només un simple tonsurat, per la qual cosa, en principi, el titular de la notaria era sempre un clergue. Però hem constatat que quan un beneficiat passava a l'estat laic (per matrimoni), si bé el benifet quedava vacant, sembla que continuava al front de la notaria. En definitiva, el benifet comportava l'exercici de la notaria, però la cessació en el benifet no implicava la de la notaria.

IV. SEQÜENCIACIÓ NOTARIAL (ss. XIII-XV)

Si deixem de banda els dos notaris dels quals desconeixem la procedència, Bernat Lutz (1204) i Arnau Ferrer (1207), el primer notari que podem considerar de Bas fou el prevere Guillem (1215), malgrat intitular-se escrivà.

El segueixen els rectors de la parròquia de les Preses, Ramon de Camps (1222-1274) i Pere de Camps (1275-1287), els quals signaren sempre com a notaris de Bas, i substituït del segon, Ramon de Cros, clergue de les Preses, que clou una venda l'any 1283.

Berenguer de Toron (1287-1316) actua per primera vegada l'any 1287, donant fe d'una venda feta a Puigpardines i fent constar la seva qualitat de successor de Ramon de Camps, difunt:

"(...) sig+num Berengarii de Torono publici notarii de Basso qui supleno defectu R. de Campis çondam notario de Basso predecessoris mei (...)"⁽¹²⁾.

Ahora, Berenguer de Toron fou el primer lligat al benifet de Sant Just, del qual ja hem parlat anteriorment, i el primer que posseïa un substituït permanent al capdavant de la notaria, doncs sovint els documents es troben signats per Bernat Fabra, ja des de l'any 1294.

El nou obtentor del benifet i, per tant, de la titularitat de la notaria pública del Mallol, fou Bernat de Sucarrats, de qui tenim notícia a través d'un document signat l'any 1323 pel seu substituït, Dalmau Fabra, qui sospitem era fill d'en Bernat Fabra. Això podria suggerir un intent de patrimonialització del càrrec de substituït, però no n'hem constatat cap altre cas.

Succeeix Bernat de Sucarrats, Beranguer de Buigues, qui obté el benefici de Sant Just l'any 1329. Manté Bernat Fabra com a substitut fins que fou destituït, l'any 1342.

Des de l'any 1359 i fins al 1370, el cap notarial fou Pere Derba, que comptà amb la col·laboració de Francesc Vilar, el qual el substituirà al front de la notaria l'any 1370. Pere Derba, que era l'obtentor del benifet, rarament signà com a tal.

Pel que fa a Francesc Vilar, que alhora que notari de Bas era rector de l'església parroquial de Sant Esteve d'Olot i procurador general dels vescomtes de Cabrera i Bas, actuà entre els anys 1370 i 1401, i tingué com a substitut conegut Joan Gerald (1401), i segurament també Francesc Grau (1397-1402).

Clourem aquesta seqüenciació amb Pere de Coromina, beneficiat de Sant Just i notari de Bas, no sabem ben bé a partir de quina data malgrat s'ha proposat el 1410 per part de Mn. Joan Pagès ⁽¹³⁾. Tingué per substitut d'una manera successiva Andreu Manlo, Joan Brugada i Tomàs Llorenç Brugada.

V. EL FENOMEN DE LES SUBSTITUCIONS

Hom ha pogut constatar que pràcticament des del moment que la notaria de Bas resta lligada a l'obtenció del benifet de Sant Just, els notaris titulars, segurament a efectes d'incompatibilitats de feines -no podem oblidar que com a clergues tenien tota una sèrie d'obligacions diàries que no els deixaven temps per a la resta de càrrecs que tenien-, comptaven amb l'ajuda de notaris substituïts, en els quals delegaven les funcions inherents al seu càrrec.

Normalment el titular de la notaria tenia un sol substitut; així, Berenguer de Toron tenia Bernat Fabra:

"(...) Actum est hoc IIII kalendis februaryi anno domini 1297 (...) Sig+num Bernardis Fabri qui hoc scripsit cum litteris (...) mandato Berengario de Torono publico notario de Basso.

Ego Berengarius de Torono rector Sancti Justi dez Mayol et publicus notarius de Bassos instatus suscribo"⁽¹⁴⁾.

Aquest document ens mostra la presència del notari públic titular, Berenguer de Toron, però tot i això qui escriu el document, per

mandat d'ell, és Bernat Fabra, el seu substitut, de manera que el titular es limita a certificar l'escrit.

De fet, i respecte a la facultat dels rectors de delegar l'exercici notarial a substituïts, ja laics ja eclesiàstics, sabem que fou una pràctica habitual a l'Edat Mitjana i Moderna:

"... stan (els rectors) en possessio y consuetut antiquissima... de stablir ad in perpetuum cum Decreto Summis Pontificis ad census ecclesie utiles la facultat que ells tenen de pedre dits actes y per lo semblant de arrendar y acomanar a qui be.ls appar per temps empero de tres anys en tres anys pro ut de rebus ecclesiasticis" ⁽¹⁵⁾.

Pel que fa a la fórmula documental usada pels substituïts, sovintaja la següent:

"Ego Bernardus Fabri gerens vicem Berengario de Torono publici notarii de Basso hoc vice et nomine eiusdem notarii scripsi et clausi" ⁽¹⁶⁾.

És a dir, Jo Bernat Fabra, en substitució de Berenguer de Toron, públic notari de Bas, i en nom d'ell ho he escrit i clos.

Més tardanament, i quan el substitut era un veritable notari d'algun altre terme, la fórmula era:

"Ego Thomas Laurentius de Brugada notarius publicus a Petro Condamina substitutus qui hec scribi feci et clausi" ⁽¹⁷⁾.

Tenim un exemple d'institució d'un substitut de la notaria de Bas en la persona de Joan Brugada, que diu el següent

"Petrus de Condamina presbiter obtinens beneficium capelle Sancti Justi site in villa de Maliolo et ratione dicta capelle notarius publicus totius vicecomitatus de Basso gratis et esse certa ciencia confidens in fidelitate et legalitate vestri Joannis Brugada ville Sancti Felicis de Peyerolis vallis de Hostalesio substituo et pono vos dictum Joannem Brugada notarium et tablionem publicum totius dicti vicecomitatus de Basso (...)"⁽¹⁸⁾.

VI. LA PARTICULARITAT DE LA DUALITAT NOTARIAL

El fenomen, analitzat en el primer capítol, de la dualitat jurisdiccional existent dins del terme del Vescomtat de Bas, té una incidència directa en l'organització de la institució notarial del vescomtat.

El fet que l'alou de les Preses estés sota domini jurisdiccional de l'abat de Bages, feia que aquest necessités una Cúria per resoldre els afers relacionats amb els seus drets senyorials, i, per tant, un escrivà o notari que en donés testimoni escrit. Així, la Cúria de les Preses i la Cúria comuna de Bas disposaven d'un notari cadascuna, un a Olot i l'altre al Mallol.

Aquesta dualitat notarial arrenca de temps immemorial, en virtut de la independència de l'aloetat de les Preses respecte del Vescomtat. Així, ja el segle XIII, trobem alguns notaris d'Olot com a jutges ordinaris de la Cúria de les Preses (Bernat de Valfogona; Ramon Simon de Rovira i Ramon de Coll el s. XIV).

L'any 1328, i en virtut de la concòrdia signada entre Pere de Sant Feliu, vescomte de Bas, i Ramon d'Empúries, d'una part, i l'abat Bernat, de l'altra, s'estipulà que la jurisdicció alta i baixa, civil i criminal, fos comuna, de manera que es creà una Cúria comuna; així, el vescomtat comptava amb dos notaris: un per al vescomte i la cúria comuna (de les Preses i resta del vescomtat), i un altre per a l'abat i la seva cúria de les Preses.

En aquest sentit, i en atenció a un seguit de greuges que fra Bernat de Bages va presentar contra el notari de la cúria comuna, Dalmau Fabra, aquest fou cessat del seu càrrec i substituït en les seves funcions per Berenguer de Buigues (gener del 1343), ultra ser el notari de Bas.

Igualment, l'any 1414 fra Joan-Pere, fent ús del seu dret per nomenar els seus oficials de la cúria de les Preses, instituí Pere Colomer, notari d'Olot, notari de la cúria de les Preses, mentre Pere Coromina exercia la mateixa funció a la cúria comuna.

Cal remarcar, d'altra banda, que a aquests notaris oficials s'afegien els rectors de les parròquies, a qui es dirigien per redactar testaments, capítols i altres coses, en virtut del privilegi que tenien els rectors de poder rebre i cloure testaments.

Llavors tenim, el cas de Berenguer de Buigues, que si el notari del Mallol, a més de ser notari de Bas també era el de la Cúria comuna de les Preses, no és d'estranyar que la gent de les Preses anés al Mallol també.

El problema rau que, excepte en el cas de Berenguer de Buïgues, no sabem quins foren els notaris de Bas que també ho foren de la Cúria Comuna. No figura cap nòmina enlloc dels notaris de la cúria comuna. Això només es pot saber a base d'anar espigolant d'aquí i d'allà enmig dels documents dispersos, feina ben difícil.

VII. LES FUNCIONS DELS NOTARIS

Després de consultar un gran nombre de documents aplegats en els registres notariais del Mallol que es troben a l'Arxiu Històric Comarcal d'Olot (AHCO), he pogut arribar a la conclusió que els notaris públics es limitaven a posar per escrit i donar fe de qualsevo tipus d'informació o disposició contractual entre dues o més persones. Són molt corrents les escriptures de vendes, testaments, reconeixement de deutes, rebuts, permutes, heretaments, capítols matrimonials, establiments, etc. També clouen confessions i redempcions d'home propi.

En qualsevol cas, és molt significativa, encara que poc explícita, la notícia que ens dóna el document redactat per Pere Coromina, notari públic de Bas, referent a la institució d'un seu substitut en la persona de Joan Cassanya:

"Pere de Coromina, prevere, rector de la capella de Sant Just del Mallol, notari públic i escrivà de Bas, de grat i certa ciència institueixo a vós, Joan Cassanya, escriptor, oriünd de la vila d'Olot, com a notari i escrivà de dita notaria, de tal manera que rebeu contractes, processos, testaments i altres coses, i clogueu tot el que haureu rebut (...)" ⁽¹⁹⁾.

NOTES

1.- Arxiu de Montserrat. Fons Bages (adjunto una còpia de l'original en el corpus documental).

2.- CAULA, F; "La casa Vizcondal de Bas" a **Pyrene**, 1950 (pp. 296-300).

3.- PONSICH, P. a Gran Enciclopèdia Catalana, vol. 8, (pp. 76).

4.- PAGÈS, J; "Les Preses i el Monestir de Sant Benet de Bages", vol. I, Olot 1984, (pp. 59-61). Per a aquest autor, contràriament als dos anteriors, Bernat Sala era senyor d'Osor i Sant Hilari, vidu de Filmara, espòs de Ricardis i pare de sis fills: Isarn, Guamir, Langovard, Eigó i Quixilona, fills haguts amb Filmara, i Guifred, hagut amb Ricardis. Consta que l'any 945 Sala era el veguer de la vall d'Osor, Sant Hilari i 120

Joanet, pels comtes de Barcelona i Osona.

5.- Arxiu de Montserrat. Fons Bages (adjunto una còpia de l'original en el corpus documental).

6.- Arxiu de Montserrat. Fons Bages (adjunto una còpia de l'original en el corpus documental)

7.- SHNEIDMAN, J. en el seu llibre "L'Imperi catalano-aragonès", vol.I (Política interior, 1200-1350), fa notar amb un exemple aquest fenomen de manca de poder vescomtal, de manera que la ciutat de Girona tenia les rendes dividides entre els Cabrera, els comtes de Barcelona i els bisbes de Girona, mentre el govern efectiu de la ciutat estava en mans dels mercaders.

8.- Document catalogat amb el nº 2 de la col·lecció diplomàtica del Mas Camps de les Preses. Citat per J.PAGÈS a "El Mallol, centre administratiu del Vescomtat de Bas", Olot 1981 (pg. 102).

9.- CARRERAS I CANDI, F;"Desenrotllament de la institució notarial a Catalunya en lo segle XIII". En la pàg. 752 diu: "(...) quasi ningú no sabia escriure, fora dels eclesiàstics (...)". I més avall afirma que "(...) en les poblacions petites on l'ofici no es prestava a gaires guanyos, l'ofici havia de subsistir ocupat pels eclesiàstics (...)".

10.- Ramon de Camps signa un document de definició a Joanetes i el clou de la següent manera: "Fet en poder de Ramon de Camps, rector de les Preses i notari de Bas, els IV nones de novembre del 1260".

Arxiu del Mas Esquena. Pergamí sense catalogar.

11.- Ramon de Cros clou una venda a Joanetes amb data III de nones de setembre del 1283 com a "clericus".

Arxiu del Mas Esquena. Pergamí sense catalogar.

12.- "Signa Berenguer de Toron, notari públic de Bas en qualitat de substitut del difunt Ramon de Camps, notari de Bas i predecessor meu".

Arxiu del Mas Esquena. Pergamí sense catalogar.

13.- Sí respectem les dates donades per J. PAGÈS en la seva obra sobre el Mallol, ens adonem que entre la data de l'últim document clos per Francesc Vilar (1401) i la primera de Pere Coromina (1410), es dona un buit de 9 anys que només noves troballes documentals podrien omplir. Fins llavors, citem les dates de J. PAGÈS.

14.- Document referent a uns capítols matrimonials fets a les Preses, l'any 1297.

Registre del Mas Camps de les Preses.

15.- Museu Arxiu de Santa Maria: Arxiu del rector, Plec 21, article 2n. de l'articulat de Joan Fàbregues, procurador del Rector de Mataró (1588), f.13 v. Citat per CARLES MARFÀ en el seu treball publicat a la revista "Fulls", nº. 27 (Mataró, gener 1987).

16.- Document referent a una lloació feta a les Preses l'any 1307.

Registre del Mas Camps de les Preses.

17.- Citat per J. PAGÈS, "El Mallol, centre administratiu del Vescomtat de Bas". pàg. 113.

18.- Arxiu Històric Comarcal d'Olot (AHCO), Notaria del Mallol, Reg. 41, f. 21, r.

19.- AHCO, Notaria del Mallol, Reg. 32, f. 28 v.

FONTS DOCUMENTALS

- Arxiu del Mas Esquena (particular)
- Arxiu del Mas Camps (particular)
- Arxiu del Mas Serrat (particular)
- Arxiu Històric Comarcal d'Olot. Fons "Notaria del Mallo"
- Arxiu Monestir de Montserrat. Fons "Bages"

FONTS BIBLIOGRÀFIQUES

- CARRERAS i CANDI, FRANCESC: "Desenrotllament de la institució notarial a Catalunya en lo segle XIII"
- CAULA, FRANCESC: "El règim senyorial a Olot". Olot, 1935 (facsimil, Olot, 1982).
- LEE SHNEIDMAN, J.: "L'Imperi catalano-aragonès (1200-1350). I / Política interior". Barcelona, 1975.
- PAGÈS i PONS, JOAN: "Les Preses i el Monestir de Sant Benet de Bages", Vols. I i II. Olot, 1984.
- PAGÈS i PONS, JOAN: "El Mallo, centre administratiu del Vescomtat de Bas", Olot, 1981.
- SALRACH, JOSEP M^a.: "El procés de Feudalització (ss. III-XII)". Barcelona, 1987.

CORPUS DOCUMENTAL

- N°. 1 - Donació testamentària d'Elionard a Ricarda. Arxiu de Montserrat. Fons Bages.
- N°. 2 - Donació testamentària de Ricarda al cenobi de Sant Benet de Bages. Arxiu de Montserrat. Fons Bages.
- N°. 3 - Sentència del comte Miró de Besalú favorable als interessos legítims del Monestir de Sant Benet de Bages, sobre l'aloetat de les Preses. Arxiu de Montserrat. Fons Bages.
- N°. 4 - Delegació que fa Pere Coromina, notari públic de Bas, de les seves funcions notariales en benefici de Joan Brugada, AHCO. Registre del Mallo n°. 41, f. 21 r.
- N°. 5 - Delegació que fa Pere Coromina, notari públic de Bas, de les seves atribucions notariales en la persona de Joan Cassanya. AHCO, Registre del Mallo n°. 32, f. 28 v.

Donacion n^o Ricardis año 1222

51/A

Document n° 1

In nomine Domini Nos Gondisclus P^{tr}. et Altimicus, et Ansul-
 fco qui sumus advocati, vel elemosinarii de condam Elianardi
 n° 1
 + Donatores nomine Ricardis femina sicut ipse condam Elia-
 nardus nobis ordinavit ad extrema voluntate sicut ipse ju-
 dico inscriptum est ut pariter juratum habemus justa legis
 ordine ut vobis jam dicta Ricardis femina donare fecissemus
 suo alauda vel ap^oicione sicuti et facimus. Per hanc scriptura
 donamus tibi in comitatu Biralhunense in Valle Basso Obl-
 ta que vocant Piesas ubi Ecclesia fundata est in honore S^{ti}
 Petri, et Purole, et ipse Avalaneda, et ipse Neapoleda, et ipse
 Villares que vocant Corbor, et ipse Villare novo cum fines
 vel terminos eorum. Sicut Domus Cuates et portor Lexas
 et Veneas Molinanes et prater pasuis Sileno garricis aquis
 aquarum. Qui afrontant ipse predicti Villares cum fines
 vel terminos eorum de parte Orientis in alauda de felio
 condam Rogimici vel in fonte Oxmonosa vel P^o alto. De
 parte Meridie afrontat in summa S^{ca}ra usque ad ipse Lunas
 et usque ad fontem Buliduaa, et de parte Occiduo afrontat in
 ipse r^ogo de fonte Buliduaa vel in flumine fluviano usque in
 medio alveo, de parte vero Ciro, in Molino de Richiza quod
 tenet filia sua Ana usque ad P^o alto, qui dividet cum ipse
 Jonte, qui est alauda de Urifredo. Quantum infra istas ofron-
 tationes includunt sic Donamus tibi ab integro cum exiit, et
 repressit eorum cultum vel incultum totum ab integro si-
 cuti Elianardus nobis precepit, et ipse judico resonat. Quo
 mos infra omnia sicut superius resonat de nostro jure in tua
 realibus Dominio a potestate parabendi vindicandi donandi
 vel comutandi aut quidquid exinde facere vel judicare volue-
 ris in Dei nomine habeas potestatem. Quod si nos Donatores
 aut illius de felio nostre vel de exalibus nostris occit quis
 libere qui contra hanc istam Donacionem veniat ad in^orum
 gerendum non hoc valeat vindicare sed componat tibi in duplo
 ab omni in melioracione. Quod in contra ista scriptura Dona-
 tionis plenam habeat firmitatem. Facta ista scriptura Donaci-
 onis. Tercas Maxcii anno 29 regnante Ricardo Rege filio
 hiderici = Sig + num Gondisclus P^{tr} Donator elemosinarius
 nos hanc Donacionem fecit et firmare rogavit = Sig + num
 Anulfus Donator elemosinarius qui hanc Donacionem feci
 os hamaa rogavit = Sig + num Altimicus Donator elemosinarius.

... et panem cogare = Sig + num Va.
 ... = Sig + num Geldemius Pte = Sig + num Alisanus
 ... = Sig + num Lommis Pte = Sig + num Esmegillus
 ... = Sig + num Capite Pte = Sig + num Bonifilius = Sig + num
 ... = Sig + num Adsoxius = Sig + num Hobba qui hanc
 ... donationis scripti, et sig + num, sub die et anno
 quod supra.

Donacion al Mon^o año 760

Document n° 2

In nomine Domini Ego Riccardia femina Donatix magnum
 n° 2 mihi et variis locum esse videtur Domum Dei edificare, et
 + de meis rebus honorare adque concedere. Audientes predicta
 cionem et monita Sanctorum Patrum quia elemosina à monte
 liberat Anima. Cognoscentes me peccati macula honesto con
 puniti de superana Celorum pietate supplicantes ejus miseri
 cordiam ut pius et misericors sit Deus in peccatis meis.
 Propterea concedo atque trado ad Domum sancti Benedicti
 sub jurisdiccione beatissimi Petri Romæ principis Apostolorum.
 Sprium meum alaude quod abeo in Comitatu Bisuldunense
 in Valle Barro quod mihi advenit de Vico mas quondam
 plienardi. Hæc Villa que vocant Pexare ubi Ecclesia est
 fundata in honore sancti Petri, et ipsa Lucida, et ipsa Avelan
 da, et ipsa Naspoleto, et ipsos Villares quod vocant Corbos,
 et ipsa Villare novo cum finis vel terminos eorum, idest
 Domo Cuxtes, et Ostor Texnas et Vineas, et Molinaxes, et
 ipso Boco quod vocant Multiscario et ipso Bzappo, et
 ipso Boco quod dicunt Mexiano præter pascuis silvis
 pascuis aquis aquarum ductibus vel reductibus. Qui
 asportant ipsa hæc omnia quod superius resonat cum finis
 vel terminos eorum de parte Orientis in alaude quod
 relinquit condam Argomiaz ad filios suos vel in fonte
 Vermonora, vive in Picio alto, et de Mexidie asportat
 in summa vorax et pervenit ad ipsas Lunas, et pergit inde
 usque ad fontem Bulliduro, et de Occiduo asportat in
 ipso rego de Fonte Bulliduro vel in flumine fluviano
 usque in medio alveo, et de Cixci asportat in Molino
 quod nuncupant Riquiza quod fuit recte tramite, et
 pervenit usque ad Picio alto quod dividit cum ipsas fon
 tes quod fuit alaude de Unifredo. Quantum infra his
 tas asportaciones includunt sic Domo atque concedo ad
 Domum S^{ti} Benedicti sub Dominacione S^{ti} Petri Apostoli
 Romæ. Omnia quicquid ibidem abeo pro quacumque

53)A

etiam ipsam ab integro cum opus, et expensis eorum. Et est
 significatum. Volo enim in curris diebus omnia que supra
 scripta in presentate, et dominacione S^{ti} Benedicti permaneat per-
 sonita. Illi vero scilicet Domum S^{ti} Benedicti presentes
 subiecti et futuram obtineant sicut ceteris alaudibus et munificen-
 tiis S^{ti} Benedicti pertinentibus usuandi, et fructuandi guber-
 nandi seu faciendi quod voluerint regulariter ubi aut potesta-
 tem omnibus temporibus ad Domum S^{ti} Benedicti vit eorunde homo-
 ratum. Ita tamen ut pro meis animabus exorare non pigeat
 ut veriam et remedium a Domino nostro Jesuchristo adipisci
 meream videri. Quod vi Ego Donatio aut ullusque homo quod
 contra hanc ista Donacione, seu largicionis mercedem causam
 mouere temptauerit, aut iam dicto aliquid de Domum S^{ti}
 Benedicti abstraxerit voluerit peccata meis anima illius sit
 obligatum, et ad liminibus Sancte Ecclesia Catholica, et orula-
 tione omnium Christianorum extraneus officiat, quod pro
 hac rem cepio esse purgatum. Itaque et in super compo-
 nat in vinculo hac omnia quod supra scriptum est in
 quadruplo Ecclesia Sancti Benedicti pergitur abitura quan-
 tum ipso tempore immemoratum fuerit, aut Raxius, Valera
 potuerit. Et in antea hista Donatio firmis permaneat om-
 nique tempore. Tanta hista Donacione quinta Kal. Junii
 anno dⁿⁱ regnante Reikard^o Rege filii^o Rudolphi Rege =
 Sig⁺num Ricardus qui hanc Donacione fecit et firmare
 rogari = Sig⁺num Thail = Sig⁺num Sunifredus = Sig⁺
 num Ricardus = Sig⁺num Radulfus = Sig⁺num Rai-
 nullus = Sig⁺num Spanuano = Sig⁺num Galindo = Sig⁺
 num Suniacius = Sig⁺num Manteguiso = Sig⁺num Exme-
 mias = Sig⁺num Ayela = Abbo Leuica que ista Donacio-
 ne scripte et Sig⁺num die et anno quod supra

1110 26
117 60

Sententia de anno 92

Document n° 3

n° 3

+

Hoc est transcriptum fideliter sumptum a quodam
 Instrumento cuius tenor talis est. In iudicio Thirone gratia
 Dei Comes adque Episcopus et Iudex etc. nos Oticio et
 Audisvoldo et vices Comite Zuandal^o Laude et Donuclio cle-
 gior et alii nobilis viris qui ibidem fuerunt in presentia
 Coris Fredelofrauidus Adalbeato, Donofilio, Arnalzeig, sup-
 sanio, et Sargone, Hucio, et aliorum bonorum hominum

qui ibidem adeant a petitione Aboneti Leuita, qui est Avvocato de
 Monacia, qui sunt in Congregatione S^{ti} Benedicti Canonici qui
 est situs in Comitatu Minoxia in Campo Basso iuxta fluvium
 liberato et est ibidem fundatus in onorem Domini et sub tu-
 rione S^{ti} Petri Apostoli Sedis Roma. Ipsi predicti et alii no-
 biles viri exant in presentia predicto Comiti quando venit
 predicto Abone et petiit Scemundo per vocem predicto Co-
 mite per alaudes de S^{ti} Benedicti quod ibidem concessit vel
 relinquit pro una scriptura condam Ricardi femina et suc-
 cessorem ei predictos alaudes ad condam Ricardi femina de
 vico suo condam Alienardi qui eos apprehendit et abstulit
 de campo, et sunt ipsos Alaudes in Comitatu Beseldunense in
 Valle que vocantur nuncupant Basso, et in predictos alaudes
 sunt Cellas que vocant Presas ubi Ecclesia fundata est
 in onore S^{ti} Petri et ipsos Puiolo, et ipsa Avellaneda, et
 ipsa Anapolada, et ipsos Villanas que vocant Corbos, et ipsos
 Villanas novo cum fruce val. terrarum eorum idest Domos
 Canas et Ostos terras et Vineas Mulinanes et Pratis
 pro una Silva gazaria aquis istos predictos Alaudes
 cum illorum feminas tenebat predicto Comite unde Abone
 petiit predicto Scemundo per vocem predicto Comite quod
 eos tenebat et possidebat injuste, inde Scemundo in sua
 responsa dixit quod non eos tenebat jam dicto Comite injuste
 sed per vocem de condam fratri suo Domino Seniofredo Co-
 mite cujus bene sit memoria quod eos ei relinquit in ea
 videlicet ratione ut venisset epinde ad dixerunt iudicium
 isto jam dicto Minone Comite apud Monacia de predicto
 S^{ti} Benedicti ut si potuissent invenire quod suum dixer-
 unt fuisse de jam dicto Comite Domino Seniofredo tenere
 eos fecisset isto jam dicto fratri suo Domino Minone Comite
 ad suum proprium, et dare epinde fecisset pro Anima
 sua solidos quingentos, ut si dixerunt potuissent invenire
 ut istos predictos Alaudes succedere debeant ad fideles
 S^{ti} Benedicti reddere eos ibidem fecisset isto fratri suo
 Domino Minone Comite, et venimus epinde ad Justicia in
 Donalduno et invenit predicto Comite Minone cum
 supradicti Iudices vel ceteri fideles sui et ipsos Alaudes
 pro Justicia debent succedere ad Dominum S^{ti} Benedicti
 per vocem condam Ricardi femina, quod eos ei concessit.
 Invenit venit debita mora a predicto Scemundo quod
 fuit Avvocato de supradicta Comite, propterea hoc non po-
 tuit Scemundo de istos predictos Alaudes scriptura exva-
 cationis firmare propterea Ego Minone fratria Dei

Comite adque Episcopus per amorem Dei, et amorem S^{ti} Petri
 Apostoli et S^{ti} Benedicti et per Animam condamnatum meo
 Domino S^{eraphini} Comiti episcopus me de ipso jam dicto alau-
 dea et firmo me in ista scriptura excommunicatione mea propria
 voluntate, quia recognosco quod plus debent esse predictos
 alaudes de Domum S^{ti} Benedicti in omni S^{ti} Petri, quam
 de me, aut de nullum alium hominem. Tanta recognitione
 vel excommunicatione Kal. Iovis anni XVII. regnante totaxie
 Rege = Nixo gratia Dei Episcopus atque Comes sig+num
 qui ista scriptura recognitione, vel excommunicatione firmavit
 et fecit, et per testes corroborata iussit = Andalecia Pl^z
 sig+num = Dela lerica sig+num = Suriancia lerica sig+
 num = Abba lerica sig+num = sig+num Oliba = sig+num
 Ouides = sig+num S^{eraphinus} = sig+num Eldarnax =
 sig+num Eldefredus = sig+num Salla = sig+num Enenus =
 Alabertus sig+num = Audesindo predicto Iudice sig+num
 = Ioanne lerica sig+num qui hunc ista scriptura
 recognitionis, vel excommunicationis laudavit atque firmavit
 = Baldemares Pl^z qui hunc recognitione vel excommu-
 nicatione scripsit et sig+num die et anno quod supra =
 sig+num nostri Jacobi de Olorda Subvicario Minorisa
 et Rufiarum pro Domino Rege, qui hunc translato temp-
 te fideliter a suo originali non vitiato, non suspecto, non
 aboleto, nec in aliqua sui parte suspecto, set omni suspic-
 ione carente, et cum eodem de verbo ad verbum in nostri
 presencia fideliter comprobato ex parte dicti Domini Regis
 et auctoritate quo fungimur in hac parte auctoritatem
 prestamus, et Decretum interponimus ut ei tanquam suo
 originali fides pleniter ab omnibus imponatur appositum
 hic de mandato nostro per manum Petri de Pulcovolano
 Not^{ij} subtrajori in eius ponere hoc firmamus, et ideo Ego
 Petrus de Pulcovolano Civis Minorisa aucthe Regia Not^{ij}
 pub^j per totam Cathaloniam recepto huiusmodi Instru-
 a Venerabili Jacobo de Olorda Subvicario supradicto
 hac scripsi et meum assuetum sig+num hic apposui
 in testimonium rei geste, quod est actum decedecimo
 Kal. Augusti anno Domini 1335. presentibus ad hac
 testibus Raymundo Bononi, Guillelmo de Seara, et Jacobo
 Grandya Civibus Minorisa = sig+num msi Petri de
 Pulcovolano Civis Minorisa aucthe Regia Not^{ij} pub^j.

-29-

per totam Cathaloniam, qui hoc translata a suo originali
 fideliter sumptum et cum eodem de verbo ad verbum fide-
 liter comparatum scribi feci cum litteris rasis, et emen-
 datis in linea prima ubi scribitur mi, et in secunda ubi
 legitur tis, et inconveniente auctoritate, et Decreto ven-
 erabilis Jacobi de Olanda Subvicarii predicti et supra-
 patet, clausi decimo Kal. Augusti anno Domini 1335.
 presentibus ad hoc presentibus Raimundo Bononi, Guillelmo
 de Serra, et Jacobo Granaya supercave nominatis.

Notitia De la Cot 1029

De la Cot

N. A

1568 all
 de Jueves

NOVENA univeasi, quod anno a Nativitate Domini
 Anthonimo Quingentesimo Senagesimo octavo die ve-
 undecima Mensis Julii in mea Antichi Onofrii Scaldati
 Pbr̄i Ap̄ca ac Rm̄i D. Gerj̄ Ep̄isopi Auctoritate Nost̄.
 pub̄. et dicti Dñi Ep̄isopi Secret̄. et ejus Ep̄iscopalem
 Scabariam Texunde regentis et testium Inf̄orum ad
 nos specialiter vocatorum rogatorum et assumptorum
 presentia personaliter constituti Discretus Gaspar
 Cruz Pbr̄i Rector, Joannes Vila alias Costa etatis
 Septuaginta annorum vel circa Parroquianus Ecclesia
 Bē Mariae de Cota dict̄ Diō. Texund̄ qui tantis Sa-
 casanensis scripturis in manu et posse Rm̄i Dñi
 Pbr̄i Sorivol alias Mox Pbr̄i et Commissarii dicti
 Rm̄i Dñi Texund̄ Ep̄isopi recognoverunt, et confessi
 fuerunt, et advenarunt interrogati sequentia Co-
 es que quart en lo Delmar, y Parroquia de Sacot
 en los terminos fins abont axibian per mox veai
 ficacio fan Je de un Reter de Rodalia autentic per
 eut per per Garau e Muller sua Emironda de St̄
 Pera, y St̄ Paem, y Amrifiedo Abat del Monastia
 de Besalu la Venda fan de un Mox en lo Comptat
 de Besalu anomenat Cot, o Etzedell ab tois los Masos
 Texara, y Unijas, arbra, y bocatges la qual dita Ca-
 misenda tenia per compra feta afrontant a Solipent
 sub his verbis. Et afrontat jam dita omnia de parte
 Orientis in ipso callo qui dicunt Bugo, et pergit inde
 per ipso recto tramite per ipsum medium planum quem

Et ita per ista carta apparet et patet per istos et per istos
quod per istos et per istos et per istos et per istos et per istos
habet et continet et continet et continet et continet et continet

Et ita patet

per istos et per istos et per istos et per istos et per istos

document no 4

Notandum est quod abbas benedictus de ipse sit pater et filius
de mulo et de ipse de ipse. Notandum est quod abbas et filius
et de ipse per confidens de ipse et legaliter de ipse
benedictus de ipse de ipse de ipse de ipse de ipse
et per ipse de ipse benedictus notarius et tabularius per
de ipse et de ipse de ipse de ipse de ipse de ipse
et de ipse de ipse de ipse de ipse de ipse de ipse
claudendi et confidendi per ipse de ipse de ipse de ipse
construendi lires et honestas et per ipse de ipse de ipse
forma de ipse et claudendi quodammodo per ipse de ipse
et de ipse de ipse de ipse de ipse de ipse de ipse
tunc de ipse de ipse de ipse de ipse de ipse de ipse
similes notarii publicarii facti per ipse de ipse de ipse
eos de ipse per ipse de ipse de ipse de ipse de ipse
moderata, lires et honestas et bene per ipse de ipse
et lires et honestas per ipse de ipse de ipse de ipse
potestatis et eos per ipse de ipse de ipse de ipse de ipse
placuit voluntati meae de ipse de ipse benedictus per ipse
acceptis sub deo factis per ipse de ipse de ipse de ipse
et de ipse per ipse de ipse de ipse de ipse de ipse
et de ipse de ipse de ipse de ipse de ipse de ipse
et de ipse de ipse de ipse de ipse de ipse de ipse

De ipse de ipse de ipse de ipse de ipse de ipse de ipse
de mulo

